

**Forum  
Dialogu.**

**Podsumowanie  
działań  
programowych  
za 2017 rok**

## Szkoła Dialogu na terenie m. st. Warszawy

1

Dzięki dofinansowaniu Miasta Stołecznego Warszawy w semestrze wiosennym 2017 roku program Szkoła Dialogu został zrealizowany w pięciu warszawskich szkołach: trzech gimnazjach i dwóch szkołach ponadgimnazjalnych. Ponadto z własnych środków w semestrze jesiennym 2017 zrealizowano program Szkoła Dialogu w dwóch liceach i w jednym oddziale gimnazjalnym w szkole podstawowej. W 2017 roku w programie udział wzięło łącznie ponad 200 uczniów.

Realizacja programu Szkoła Dialogu w szkołach warszawskich obejmuje cztery czterogodzinne spotkania (dwa warsztaty i dwie wycieczki) odbywające się według następującego schematu:

W ramach pierwszego spotkania realizowana jest jedna z trzech wycieczek po Warszawie: Mowa kamieni (wizyta na cmentarzu żydowskim przy ul. Okopowej); Próżna wczoraj i dziś (spacer po ulicy Próżnej połączony z odwiedzinami w synagodze) lub Żydowska Praga. Celem każdej z nich jest zapoznanie uczniów z podstawowymi pojęciami kultury, religii i tradycji Żydów polskich, a także ukazanie całego bogactwa historii przedwojennej Warszawy. Mimo że wycieczki realizowane są w różnych miejscach Warszawy, zostały zaprojektowane w taki sposób, by poruszane w ich ramach treści były takie same. Dzięki temu każda szkoła może samodzielnie zdecydować, na którą wycieczkę wybiorą się jej uczniowie.

Drugie spotkanie odbywa się w szkole i ma formę warsztatu. Ma on ukazać uczniom jak układały się losy Żydów i Polaków w Polsce przed i po drugiej wojnie światowej. Uczniowie mają okazję przedyskutować swoje poglądy na temat postaw zaangażowania i niezaangażowania w świetle takich wydarzeń jak Holokaust, getto ławkowe czy komunizm w powojennej Polsce. Pytamy ich o to, jaki jest stosunek współczesnych do historii, czy rzeczywiście czegoś nas ona uczy, a także o to, czy w tym świetle można postrzegać Warszawę jako miasto pomnik.

Trzecie spotkanie to wycieczka po warszawskim getcie, której forma inspirowana jest grammi miejskimi. W trakcie wycieczki uczniowie odkrywają istniejące ślady zniszczonego miasta oraz poznają historie związane z miejscami, które już nie istnieją. Trenerzy Forum Dialogu przekazują im najważniejsze informacje związane z historią getta. Następnie przyglądamy się współczesnej dzielnicy Muranów, prowokując do nowego spojrzenia na klasyczne już pytania o zasadność budowania i życia na gruzach. Spotkanie kończy projekcja filmu dokumentalnego w Żydowskim Instytucie Historycznym, która stanowi zaproszenie dla uczniów do podzielenia się refleksjami dotyczącymi omawianych podczas wycieczki tematów.

Czwarty warsztat w logiczny sposób zamyka program. Prosimy uczniów o zebranie doświadczeń, które wynieśli z wcześniejszych spotkań i skonfrontowanie ich między sobą. Dyskutujemy na temat różnych form upamiętniania historii, razem z uczniami próbujemy odpowiedzieć na pytanie o ich celowość. Zastanawiamy się, na ile historia oddziałuje na obecne życie warszawiaków. W drugiej części warsztatu przygotowujemy uczniów do pracy nad ich własnym projektem.

## Szkoła Dialogu w miejscowościach poza Warszawą

W 2017 roku program edukacyjny Szkoła Dialogu został zrealizowany w 32 miejscowościach o bogatym dziedzictwie żydowskim: w Bydgoszczy, Bystrzycy Górnej, Ciechanowie, Dębicy, Dydni, Ełku, Golubiu-Dobrzyniu, Jasienicy Rosielnej, Jaworniku Polskim, Jeleniej Górze, Kętrzynie, Kikole, Koronowie, Koźienicach, Kutnie, Legionowie, Mszczonowie, Olsztynie, Oławie, Opolu Lubelskim, Pile, Płocku, Proszowicach, Przemyśle, Radzynie Podlaskim, Sędziszowie Małopolskim, Starachowicach, Stawiszynie, Szamotułach, Wyszku, Zabrzu i Zawierciu. Łącznie w projekcie udział wzięło ponad 800 uczniów spoza Warszawy.

Program Szkoła Dialogu realizowany w średniej wielkości oraz małych miejscowościach w całej Polsce, obejmuje cztery spotkania:

Pierwsze i drugie spotkanie ma na celu wprowadzenie uczestników w tematykę zajęć, przedstawienie najważniejszych zagadnień dotyczących żydowskiej kultury i tradycji oraz uświadomienie, że przed wojną Żydzi stanowili nieodłączną część ich miejscowości. Podczas warsztatów pogłębiają swoją wiedzę o Holokauście w oparciu o historię Ocalałych z Zagłady. W trakcie tych zajęć trenerzy zapoznają również uczniów z metodami pracy projektowej oraz wspólnie ustalają plan działań podejmowanych przez uczniów pod nadzorem nauczyciela w okresie pomiędzy spotkaniami.

W 4-5 tygodniowym okresie pomiędzy drugim a trzecim spotkaniem trenerzy Forum pozostają w kontakcie z uczniami i nauczycielem - stymulując oraz wspomagając pracę nad projektem wycieczki.

Kolejne spotkanie uczniów z trenerami poświęcone jest prezentacji przygotowanego projektu. Uczestnicy warsztatów mają za zadanie oprowadzić trenerów przygotowaną przez siebie trasą, omawiając po drodze znaczenie i funkcje cmentarza żydowskiego, synagogi oraz innych ważnych miejsc w życiu przedwojennej społeczności żydowskiej. W trakcie wycieczki trenerzy uzupełniają wiedzę uczniów, sugerując jednocześnie ewentualne miejsca, które można dodać do trasy. Trzeci warsztat jest też okazją do spotkania uczniów z lokalnym ekspertem: historykiem, regionalistą, muzealnikiem, lokalnym aktywistą, przedstawicielem lokalnych władz lub instytucji kultury. Podsumowaniem warsztatu jest wspólna refleksja nad białymi plamami w wiedzy o własnej miejscowości i tożsamości jej mieszkańców.

Ostatnie, czwarte spotkanie poświęcone jest podsumowaniu zdobytej wcześniej wiedzy i doświadczeń. Dzięki interaktywnym formom zajęć uczniowie mają możliwość wypracowania przyszłych obszarów aktywności związanych z historią i kulturą polskich Żydów. Warsztat ten w drugiej części pozwala przyjrzeć się różnorodności współczesnego życia żydowskiego w Izraelu i diaspory. Ćwiczenia realizowane w jego trakcie mają połączyć wiedzę uczniów zdobytą podczas wycieczki z teraźniejszością, pokazać ciągłość życia żydowskiego, które istniało także w ich miejscowości. Uczniowie podejmują także refleksję dotyczącą współczesnej tożsamości społecznej, stereotypów, przynależności do grup.

Projekt Szkoła Dialogu w 2017 roku współfinansowany był ze środków finansowych otrzymanych z the Conference on Jewish Material Claims Against Germany (Claims Conference) i Friends of the Forum.

## Gala Szkoły Dialogu i nagrody dla laureatów konkursu na najlepszy projekt upamiętniający

3

3 marca 2017 roku odbyła się w Teatrze Wielkim - Operze Narodowej uroczysta gala będąca podsumowaniem projektu Szkoła Dialogu zrealizowanego w 2016 roku. Na galę przybyło z całej Polski blisko 1200 gości wśród których byli uczniowie wraz z nauczycielami, dyrektorami ze szkół realizujących projekt, przedstawiciele lokalnych władz, mediów, liderzy opinii publicznej, przedstawiciele władz miasta Warszawy oraz dyplomaci. Zebrani mieli okazję obejrzeć prezentację ukazującą dynamiczny rozwój projektu Szkoła Dialogu oraz zapoznać się z rezultatami pracy uczniów z 40 szkół na terenie całej Polski, a także z 15 szkół, które kontynuowały pracę rozpoczętą podczas warsztatów w poprzednich latach. Wydarzenie uświetniły przemówienia: Bogdana Borusewicz, Wicemarszałka Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Adama Bodnara, Rzecznika Praw Obywatelskich, Anny Azari, Ambasador Izraela w Polsce, Włodzimierza Paszyńskiego, Wiceprezydenta Miasta Stołecznego Warszawy i Michaela Schudricha, Naczelnego Rabina Polski.

Gala, organizowana we współpracy z Teatrem Wielkim - Operą Narodową, zorganizowana została dzięki wsparciu Miasta Stołecznego Warszawy, the Conference on Jewish Material Claims Against Germany (Claims Conference), Friends of the Forum i Dutch Jewish Humanitarian Fund.

W 2017 roku Forum zorganizowało wycieczkę studyjną dla laureatów konkursu na najlepszy projekt upamiętniający lokalną społeczność żydowską zrealizowany w ramach programu Szkoła Dialogu w 2016 roku. W dniach 18-21 września 2017 roku do Warszawy przyjechali uczniowie z Zespołu Szkół Technicznych i Ogólnokształcących nr 1 im. Wojciecha Korfańskiego w Chorzowie. Podczas wyjazdu uczniowie z Chorzowa wzięli udział w całonocnym zwiedzaniu Muzeum Walki i Męczeństwa w Treblince. Podczas pobytu w Warszawie uczniowie między innymi uczestniczyli w zwiedzaniu oraz warsztatach w Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN i Ośrodku Dokumentacji i Badań – Korczakianum. Podczas wizyty w synagodze spotkali się z Rabinem Stasem Wojciechowiczem ze społeczności postępowej Ec Chaim, z którym rozmawiali o współczesnym życiu żydowskim. W celu pogłębienia wiedzy na ten temat udali się także do Jewish Community Centre. Edukatorka z Żydowskiego Instytutu Historycznego oprowadziła ich śladami Janusza Korczaka. Zwiedzili z przewodnikiem warszawską Pragę. Wzięli także udział w nabożeństwie z okazji Rosz haSzana w Synagodze im. Nożyków w Warszawie.

## Wyjazd studyjny absolwentów Letnich Szkół Dialogu

4

W 2015 i 2016 roku Forum Dialogu organizowało Letnią Szkołę Dialogu. Były to wakacyjne tygodniowe seminaria wyjazdowe dla grupy wyróżniających się absolwentów Szkoły Dialogu z całej Polski.

W 2017 roku 9 uczestników dwóch poprzednich edycji Letniej Szkoły Dialogu wzięło udział w wyjeździe studyjnym na Suwalszczyznę. W czasie wyjazdu poznawali wielokulturową przeszłość regionu i podejmowali refleksję nad stosunkami społecznymi na współczesnej Suwalszczyźnie. Mieli okazję poznać przedstawicieli różnych religii, spotkać się z lokalnymi aktywistami i artystami. Samodzielnie odkrywali historię, a nabytą wiedzę wykorzystali podczas warsztatów, które przeprowadzili dla uczestników obozu Sekcji Wigierskiej Klubu Inteligencji Katolickiej. Jako Młodzieżowi Liderzy Dialogu starali się poprzez interaktywne formy edukacyjne zainteresować uczestników obozu historią regionu, a także zachęcić do refleksji nad zaletami wielokulturowości.

Wyjazd był współfinansowany ze środków Friends of the Forum.

## Szkolenia trenerów

Szkoła Dialogu nie byłaby możliwa, gdyby nie trenerzy Forum Dialogu, którzy docierają z nią w różne zakątki Polski. To od nich w dużej mierze zależy sukces programu, dlatego trenerzy Forum przechodzą cykl szkoleń dotyczących zarówno podstawowych umiejętności psychologicznych koniecznych w pracy z grupą, jak i specyfiki prowadzonych przez Forum zajęć. Trenerzy uczestniczą także w zajęciach dotyczących stosunków polsko-żydowskich, takich jak: dyskusje, projekcje filmów, wykłady. W 2017 roku odbył się jeden zjazd weekendowy.

W dniach 18-19 marca 2017 roku odbyło się szkolenie dla 16 aktywnych trenerów Forum Dialogu prowadzących warsztaty w 2016 i 2017 roku. Podczas wyjazdu trenerzy doskonalili swój warsztat trenerski podczas superwizji grupowej, a także poszerzyli swoją wiedzę na temat współczesnego Izraela. Warsztaty zostały także wykorzystane do omówienia wniosków płynących z prowadzonych w ciągu roku rozmów ewaluacyjnych z trenerami. Podczas spotkania osobny panel został poświęcony poszerzonej ewaluacji form komunikacji pomiędzy trenerami, a biurem Forum Dialogu.

W dniu 19 września 2017 roku dla zainteresowanych trenerów odbył się warsztat z Izabelą Meyzą na temat przekazywania sobie informacji zwrotnej. Zajęcia miały na celu usprawnienie komunikacji i lepszą współpracę w parze trenerskiej podczas warsztatów.

Projekt szkoleń w 2016 roku współfinansowany był ze środków Friends of the Forum.

### Program Liderzy Dialogu

W 2017 roku Forum Dialogu kontynuowało projekt Liderzy Dialogu, zainicjowany w 2013 roku, skierowany do lokalnych aktywistów zaangażowanych w dialog polsko-żydowski, walkę z antysemityzmem, edukację o historii i kulturze żydowskiej oraz zajmujących się ochroną dziedzictwa żydowskiego w swoich miejscowościach. Grupa Liderów Dialogu skupia zarówno osoby mające doświadczenie w realizacji projektów w tych obszarach, jak i początkujących działaczy. Celem projektu jest stworzenie przestrzeni wymiany doświadczeń, zdobywania nowej wiedzy i umiejętności dla osób zajmujących się dialogiem polsko-żydowskim. W ramach programu w 2017 roku zorganizowano dwie konferencje Liderów Dialogu.

W dniach 26-28 maja odbyła się V Ogólnopolska Konferencja Liderów Dialogu, w której udział wzięło 53 lokalnych liderów, wśród których byli nauczyciele, przedstawiciele organizacji pozarządowych, radni samorządów, lokalni historycy, archiwiści, pracownicy instytucji kultury oraz miejsc pamięci. Wśród uczestników było 16 nowo zrekrutowanych osób. W konferencji wzięło również udział 16 zaproszonych gości – prelegentów i ekspertów.

Program konferencji obejmował 14 wykładów, paneli dyskusyjnych i warsztatów. Kolację otwierającą otworzył wykład Marca Skvirsky'ego, wiceprezesa i dyrektora programowego Facing History and Ourselves. Gościem specjalnym pierwszego wieczoru był George Elbaum, Ocalały z Holokaustu, autor książki „Bez wczoraj, bez jutra. Migawki z dzieciństwa w czasie Zagłady”. W ramach konferencji zaproszeni goście mogli uczestniczyć w jednej z trzech minikonferencji dotyczącej jednego z trzech obszarów: Edukacja, Upamiętnienie, Historia. Następnie mogli wziąć udział w trzech z 12 zaproponowanych warsztatów, m.in. o współczesnym życiu żydowskim w Polsce, o współczesnym Izraelu, warsztaty artystyczne ze street artu i szablonu w służbie pamięci, o kreatywnym upamiętnianiu, czy o digitalnych archiwach.

Konferencję podsumowała sesja z wiceprezesem Forum Dialogu, Michałem Bilewiczem, który przedstawił badania i wnioski na temat wyzwań i kierunków edukacji o historii Żydów i Holokauście w Polsce. Na zakończenie konferencji uczestnicy mogli wziąć udział w dwóch wycieczkach: zwiedzanie bródnowskiego cmentarza żydowskiego w Warszawie oraz willi Żabińskich w warszawskim Zoo.

W dniach 15-17 września 2017 odbyła się III Lokalna Konferencja Liderów Dialogu na Podkarpaciu. Trasa objazdu naukowo-krajoznawczego obejmowała miejscowości, do których zaprosiła nas szóstka Liderów Dialogu działająca na obszarze: Rymanowa, Dukli i Nowego Żmigrodu, a także Muzeum Polaków Ratujących Żydów w Markowej. Spotkanie miało na celu przedstawienie przez Liderów Dialogu będących gospodarzami konferencji – Adama, Michała i Joannę Lorenców, Magdalenę Zykiert, Jacka Koszczana i Jerzego Dębca – na czym polega ich codzienna praca na rzecz dialogu polsko-żydowskiego i upamiętniania żydowskiej historii. Dzięki temu stworzona została przestrzeń do wymiany doświadczeń i inspiracji. W Konferencji wzięło udział 30 lokalnych aktywistów z różnych miejscowości z całej Polski.

Projekt był współfinansowany ze środków finansowych otrzymanych z Fundacji Ledor Wador, the Conference on Jewish Material Claims Against Germany (Claims Conference) oraz Friends of the Forum.



#### Program grantowo-stypendialny

W 2017 roku po raz pierwszy został opracowany, ogłoszony i przeprowadzony pilotażowy program grantowo-stypendialny dla aktywistów i aktywistek należących do tworzonej przez Forum Dialogu sieci Liderów i Liderki Dialogu. W celu możliwości prowadzenia grantów wprowadzono niezbędne zmiany w statucie Forum Dialogu. Przygotowano regulaminy konkursu grantowego oraz regulamin konkursów stypendialnych, wszystkie materiały zostały umieszczone na stronie internetowej projektu (<http://dialog.org.pl/liderzy-dialogu/pl/granty-i-stypendia/>).

W październiku 2017 roku ogłoszony został konkurs grantowo-stypendialny na:

- 1) 1 x grant w wysokości 8000 zł przeznaczony dla instytucji niezarobkowych dla zysku współpracujących z jednym z Liderów Dialogu, na działania mające na celu zbudowanie lub umocnienie relacji pomiędzy potomkami Żydów i Ocalałymi z danej miejscowości a lokalną społecznością (spotkania, zaproszenia Ocalałych na lokalne uroczystości upamiętniające itp.);
- 2) 3 x stypendium w wysokości 4000 zł, przeznaczone dla osób fizycznych (Liderów Dialogu) na działania mające na celu nawiązanie relacji pomiędzy potomkami Żydów i Ocalałymi z danej miejscowości z lokalną społecznością i/lub trwałe upamiętnienie oraz upowszechnienie wiedzy o lokalnym dziedzictwie żydowskim;
- 3) 1 x stypendium w wysokości 3500 zł przeznaczone dla osób fizycznych (Liderów Dialogu) na rozwój osobisty, który docelowo ma wzmocnić kompetencje leaderskie laureata/-ki w obszarze relacji polsko-żydowskich oraz opiece nad lokalnym dziedzictwem żydowskim.

W listopadzie 2017 wpłynęły wnioski wstępne w konkursach, na ich podstawie zakwalifikowano aktywistów i aktywistki do dalszego etapu konkursu i do szkolenia. W dniach 24-26 listopada odbyło się szkolenie dla Liderów Dialogu, którzy złożyli wnioski. Tematem szkolenia było przeprowadzanie diagnozy, pisanie wniosków, realizacja projektów grantowych i stypendialnych. Do końca grudnia wpłynęły wnioski w konkursie stypendialnym na rozwój osobisty, natomiast datę wpłynięcia wniosków pełnych w dwóch pozostałych konkursach ustalono na początek stycznia 2018.

Program grantowo-stypendialny jest finansowany przez Fundację Ledor Wador oraz Fundusz im. Davida i Anny Długie Kliger. Szkolenie dla grantodawców w 2017 roku zostało sfinansowane ze środków Fundacji Ledor Wador.



### Polsko-Żydowski Program Wymiany

8

W 2017 roku miały miejsce dwie wizyty studyjne organizowane w ramach Polsko-Żydowskiego Programu Wymiany, wspólnego programu Forum Dialogu oraz American Jewish Committee, realizowanego razem z Ambasadą RP w Waszyngtonie przy wsparciu Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP od 1996 roku.

W dniach 11-18 czerwca delegacja 9 liderów i liderek z Polski udała się z wizytą do USA – Waszyngtonu, Chicago i Nowego Jorku. Grupa zwiedziła m.in. U.S. Holocaust Memorial Museum oraz spotkała się z zastępcą Ambasadora Rzeczypospolitej Polskiej w Stanach Zjednoczonych, Pawłem Kotowskim, Dyrektorem ds. komunikacji w American Jewish World Service, Stuartem Schearem, przedstawicielami mediów między innymi Bloomberg News oraz The Forward, przedstawicielkami organizacji edukacyjnej Facing History and Ourselves, jak również przedstawicielami American Jewish Committee. Wizyta pozwoliła uczestnikom wejrzeć w życie amerykańskiej społeczności żydowskiej, zobaczyć w jaki sposób organizacje żydowskie wpisują się w panoramę społeczeństwa obywatelskiego oraz poznać nowe spojrzenie na polsko-żydowski dialog.

Z kolei w dniach 16-23 lipca 2017 roku przyjechała do Polski delegacja 11 przedstawicieli i przedstawicielek American Jewish Committee, reprezentujących oddziały tej organizacji między innymi z Nowego Jorku, New Jersey, Cincinnati, Seattle oraz Miami. Podczas tygodniowego pobytu w Polsce goście wzięli udział w szeregu spotkań poświęconych stosunkom polsko-żydowskim. Grupa spotkała się m.in. z Ambasadorem Izraela w Polsce, Anną Azari oraz Johnem C. Lawem, Zastępcą Ambasadora USA. W trakcie programu uczestnicy mieli okazję zobaczyć Warszawę, Lublin, Markową, Łańcut i Kraków, a także odwiedzić miejsca pamięci w Bełżcu i Oświęcimiu. Udział w programie umożliwił uczestnikom poznanie przeszłości i teraźniejszości relacji polsko-żydowskich oraz współczesnej Polski.

### Polish/Israeli Leadership Initiative

9

W 2017 roku został zainicjowany program współpracy między izraelskimi alumnami wizyt studyjnych oraz nieformalną grupą Polskich Przyjaciół Forum Dialogu, o nazwie Polish/Israeli Leadership Initiative. Celem programu jest kontynuacja dialogu i współpracy rozpoczętej w ramach wizyt studyjnych do Polski dla Izraelczyków, a jego głównym założeniem cykliczne coroczne wspólne spotkania przedstawicieli dwóch grup - raz w Polsce, kolejnego roku w Izraelu.

W ramach tworzenia programu odbyła się wizyta delegacji Forum Dialogu w Izraelu. W dniach 30 listopada - 5 grudnia sześcioro przedstawicieli Forum Dialogu odbyło studyjno-strategiczną wizytę, w trakcie której spotkali się z przedstawicielami instytucji i organizacji izraelskich o podobnym profilu co Forum, z publicystami, naukowcami, politykami. Spotkania oraz zwiedzanie Jerozolimy, Tel-Awiwu, Sde Boker miały na celu poszerzenie wiedzy delegacji Forum o kulturze i społeczeństwie Izraela, a także budowanie relacji z izraelskimi gospodarzami spotkań. Najważniejszym punktem wizyty był reunion - spotkanie delegacji polskiej z ponad siedemnaścioro izraelskich alumnów wizyt studyjnych do Polski w poprzednich latach.

### Spotkania z przedstawicielami społeczności żydowskiej

10

Przez cały rok w ramach działalności Forum Dialogu organizowane są wyjazdy zaproszonych zagranicznych gości do miejscowości, w których realizowane były warsztaty Szkoły Dialogu oraz w których działają uczestnicy realizowanego przez Forum Dialogu programu Liderzy Dialogu. Celem organizowanych spotkań jest szerzenie wiedzy o historii stosunków polsko-żydowskich i ich przemianie w ostatnich czasach oraz o różnorodności działań podejmowanych na tym polu szczególnie poza dużymi ośrodkami miejskimi.

W 2017 roku dzięki wsparciu Krystal Foundation, w ramach programu Forum Dialogu zorganizowało 14 spotkań lokalnych, w których udział brali przedstawiciele zagranicznych społeczności żydowskich i potomkowie polskich Żydów. W ramach spotkań lokalnych odbyło się 12 spotkań z uczniami biorącymi udział w projekcie Szkoła Dialogu oraz 2 spotkania z Liderami Dialogu w miejscowościach, w których działają. Zaproszeni goście odwiedzili szkoły w Błoniu, Brzesku, Brzezinach, Grabowie, Gródku, Grójcu, Kozienicach, Krempnej, Mszczonowie, Warszawie oraz dwie szkoły w Starachowicach, a także Liderów Dialogu działających w Błoniu, Chrzanowie, Grójcu i Otwocku.

Podczas spotkań uczniów biorących udział w projekcie Szkoła Dialogu z przedstawicielami zagranicznych społeczności żydowskich odbywały się warsztaty integracyjne oraz prowadzone przez młodzież spacer po miejscach związanych z lokalnym dziedzictwem żydowskim. Spotkania stanowiły okazję do otwartej rozmowy i przełamania wzajemnych stereotypów. Wiedza oraz zaangażowanie młodych ludzi w upamiętnianie przedwojennej historii miejscowych Żydów wywarła ogromne wrażenie na zaproszonych gościach. W 2017 roku odbyły się również spotkania uczniów z Ocalałymi z Zagłady, podczas których absolwenci Szkoły Dialogu usłyszeli ich relację. W Warszawie uczniowie spotkali się z Robertem Geminderem i Gabriellą Karin, zaś w Błoniu, Grójcu i Mszczonowie z Georgem Elbaumem. W Gródku i Krempnej uczniowie spotkali się z potomkami Żydów pochodzących z tych miejscowości, Leo Wolinskim i Richardem Weintraubem. W Starachowicach natomiast uczniowie mieli szansę rozmowy z Howardem Chandlerem, Ocalałym z Zagłady mieszkańcem przedwojennych Starachowic.

Podczas spotkań z Liderami Dialogu (2 spotkania; ponadto dwóch Liderów Dialogu uczestniczyło w spotkaniach w Szkołach Dialogu) zagraniczni goście mieli okazję poznać nowy wymiar stosunków polsko-żydowskich – pracę lokalnych aktywistów na rzecz upamiętniania żydowskiej historii swoich miast, odnawiania relacji z potomkami żydowskich sąsiadów oraz edukacji w dziedzinie historii i kultury żydowskiej. Wyjątkowym wydarzeniem była szabatowa kolacja uczestników wizyty studyjnej w Chrzanowie, w której udział wzięli Lider Dialogu z Chrzanowa Kamil Bogusz oraz zaproszeni Liderzy z Bierunia/Rymanowa Joanna i Michał Lorencowie i Liderka Dialogu z Tomaszowa Mazowieckiego, Justyna Biernat.

W ramach realizowanych spotkań z przedstawicielami społeczności żydowskiej z całego

świata w 2017 roku przedstawiciele Forum Dialogu przybliżali również zagranicznym odbiorcom historię stosunków polsko-żydowskich i ich przemianę w ostatnich czasach. Przedstawiali również możliwe formy ich kształtowania zmierzające do polepszenia relacji opierając się między innymi na przykładach działań lokalnych, realizowanych w szczególności poza dużymi ośrodkami miejskimi. W 2017 roku w Warszawie i Krakowie odbył się szereg spotkań pracowników Forum Dialogu z przedstawicielami zagranicznych i międzynarodowych organizacji i instytucji reprezentującymi między innymi: Brandeis University, Yeshiva University High School for Boys z Nowego Jorku, Oranim Academic College z Izraela, Jewish Museum of Australia z Melbourne, Polską Agencję Prasową, Yahad-In Unum z Francji, American University of Paris, Beth El Synagogue z Minneapolis oraz Park Avenue Synagogue z Nowego Jorku.

## Pozostałe działania

W 2017 roku przedstawiciele Forum Dialogu odbyli kilkanaście spotkań poza granicami Polski z przedstawicielami społeczności żydowskiej oraz uczestniczyli w konferencjach, które miały miejsce w Stanach Zjednoczonych oraz Wielkiej Brytanii.

Podczas pobytu w Stanach Zjednoczonych w dniach 1-10 kwietnia, Dyrektorka ds. relacji międzynarodowych Forum Dialogu, Olga Kaczmarek spotykała się z przedstawicielami społeczności żydowskiej w Nowym Jorku, jak również wraz z wiceprezesem Forum Dialogu, Michałem Bilewiczem wzięła udział w konferencji „Generations and Genealogies 4th Annual Polish Jewish Studies Workshop” organizowanej przez Uniwersytet Michigan w Ann Arbor. W panelu poświęconym pamięci i nie-pamięci prezentowali analizy wielu aspektów upamiętniania i zapominania w polskiej praktyce historycznej i dyskursie publicznym. Michał Bilewicz zaprezentował m.in. wnioski z badań na temat programu edukacyjnego Szkoła Dialogu.

Podczas dwóch pobytów w Stanach Zjednoczonych (5-18 czerwca oraz 30 października – 10 listopada) prezes Forum Dialogu, Andrzej Folwarczny spotkał się z licznymi przedstawicielami społeczności żydowskiej oraz organizacji Friends of the Forum. Oprócz spotkań indywidualnych poświęconych kondycji stosunków polsko-żydowskich prezes Forum Dialogu wraz z członkinią zarządu, Zuzanną Radzik spotkali się z członkami Park Avenue Synagogue w Nowym Jorku, aby opowiedzieć o działaniach fundacji na rzecz przywracania pamięci o Żydach w Polsce.

W dniach 7-11 sierpnia Liderka Dialogu, Katarzyna Łaziuk oraz koordynatorka programu Szkoła Dialogu, Julia Machnowska wzięły udział w Powell Holocaust Summer Institute. Podczas seminarium będącego przestrzenią do wymiany wiedzy i doświadczeń na temat metodologii nauczania o Zagładzie oraz przeciwdziałaniu uprzedzeniom i dyskryminacji, uczestniczyły w wykładach, warsztatach, panelach dyskusyjnych i wycieczkach.

W listopadzie Zuzanna Radzik, członkini zarządu Forum Dialogu, wzięła udział w konferencji „2017 Powell-Heller Conference for Holocaust Education”, która odbyła się w dniach 1-3 listopada na amerykańskim uniwersytecie Pacific Lutheran University w Tacoma, w stanie Waszyngton. Konferencja poświęcona była roli kościoła rzymskokatolickiego i jego stosunkowi względem tragicznych wydarzeń Zagłady. W ramach panelu dedykowanego kwestii stosunku postholokaustowej teologii względem Żydów, Zuzanna Radzik wygłosiła wykład pod tytułem „Polityczna poprawność czy rewolucja? Teologiczne konsekwencje posoborowej wizji judaizmu. Kontekst polski”.

8-10 listopada członkini zarządu, Zuzanna Radzik oraz koordynatorki projektów Forum Dialogu Iza Meyza i Julia Machnowska wzięły udział w europejskiej konferencji Conflict Matters organizowanej w Londynie przez Evens Foundation. Udział w konferencji był okazją do zastanowienia się nad różnymi strategiami podejścia do największych wyzwań w edukacji i wymiany doświadczeń z edukatorami, nauczycielami i badaczami z całej Europy.